

Μαρίνα Μπόμπου

Η Μαρίνα Μπόμπου, χαράκτρια της νεότερης γενιάς, αναπτύσσει μια εικαστική πρακτική που εστιάζει σε ζητήματα μνήμης, ταυτότητας και βιώματος, γεφυρώνοντας το προσωπικό με το συλλογικό. Μέσα από πολυεπίπεδες διαδικασίες και μια ιδιαίτερη ευαισθησία προς το υλικό, συγκροτεί εικόνες που αποτυπώνουν ταυτόχρονα την ευθραυστότητα και τη διάρκεια της ανθρώπινης εμπειρίας, ως απόηχους του παρελθόντος μέσα στη σύγχρονη συνείδηση. Στη συνέντευξη που μας παραχώρησε, με αφορμή το νέο της έργο που θα εκτεθεί στο Νέο Λαογραφικό

Μουσείο στον Δήμο Ωραιοκάστρου Θεσσαλονίκης και είναι πολύ διαφορετικό από εκείνα που μας παρουσίασε στην 1^η ατομική της έκθεση στο Πολεμικό Μουσείο πέρυσι το Καλοκαίρι. Αλλά ας πάρουμε το νήμα της αφήγησης από την αρχή.

Της Βίκυς Τροχίδου
Φωτο. Αρχείο Μαρίας Μπόμπου

"Όσα χρόνια κι αν περάσουν" είναι μία ενότητα έργων που αφηγείται μια πολύ προσωπική ιστορία. Πώς προέκυψε αυτή η δουλειά;

Η θεματική ενότητα «Όσα Χρόνια κι Αν Περάσουν» γεννήθηκε στα χρόνια του εγκλεισμού, εν μέσω της εμφάνισης του covid-19, όταν η φυσική μου παρουσία στο εργαστήριο έγινε εξαιρετικά περιορισμένη. Ως αποτέλεσμα αυτών των συνθηκών, επέστρεψα στο πατρικό μου στο Ναύπλιο.

Στο διάστημα αυτό αποφάσισα να σταματήσω τον ολοένα μεταβαλλόμενο χρόνο γύρω μου και να μην αναλώνομαι σε καθημερινές καταστάσεις οι οποίες επικάλυπταν την πραγματική ουσία σε ζητήματα που με απασχολούσαν.

Με το σκεπτικό αυτό, άρχισα να προβληματίζομαι για το τι συμβαίνει μέσα στους τέσσερις τοίχους του σπιτιού μου (κυριολεκτικά και μεταφορικά) από το παρελθόν μέχρι το παρόν. Ξεσκόνισα τα άλμπουμ με τις φωτογραφίες των παππούδων μου και άρχισα να αναπολώ τα παιδικά μου χρόνια. Μνήμες νοσταλγικές και άλλοτε επώδυνες, ξεπρόβαλαν στην επιφάνεια με μόνη λύτρωση την έκφρασή τους.

Αυτό που με ενδιέφερε ήταν η ζωηρή αναβίωση του παρελθόντος. Η μνήμη αποκαλύπτεται εύπλαστη, διαφανής, πολύμορφη. Όχι στατική αλλά αποτελεί μια διαδικασία συνεχούς επανεγγραφής.

Ποια υλικά ή μέσα προτιμάτε και τι ρόλο παίζουν στην καλλιτεχνική διαδικασία και παραγωγή;

Οι σπουδές μου στην Σχολή Καλών Τεχνών πραγματοποιήθηκαν στο εργαστήριο της Χαρακτικής με επίκουρο καθηγητή τον Ξενοφών Σαχίνη και την Ουρανία Φραγκουλίδου (μέλος ΕΕΠ), γεγονός που ενίσχυσε τη βαθιά μου αγάπη για το χαρτί. Η αίσθηση των ινών όταν το ψηλαφώ, η μυρωδιά του και η ικανότητά του να μεταλλάσσει την όψη του, είναι στοιχεία που με γοήτευαν ανέκαθεν. Ό,τι τεχνική και να κάνω, είτε πρόκειται για χαρακτική, είτε για ζωγραφική συνήθως επιλέγω να την εφαρμόσω σε χαρτί.

Ωστόσο έχω μια ιδιαίτερη αγάπη στο ιαπωνικό χειροποίητο χαρτί καθώς το έχω συνδέσει με την μορφή του παππού μου Άγγελου. Ο ίδιος όντας καπετάνιος, ταξίδευε συχνά στις ασιατικές χώρες και έφερνε πολλά υλικά και υφάσματα όπου στη συνέχεια αξιοποιούσε με ιδιαίτερη δεξιοτεχνία η γιαγιά μου. Αυτό αποτέλεσε την απαρχή της γνωριμίας μου με την ασιατική κουλτούρα.

Το χαρτί, εύθραυστο και ανθεκτικό ταυτόχρονα, μιμείται τη μνήμη: μπορεί να σκιστεί ή να ξεθωριάσει όμως με την κατάλληλη διαδικασία μπορεί να μείνει ακέραιο στο χρόνο όπως ακριβώς οι μνήμες. Όσο εμείς τις εγκλωβίζουμε, γίνονται ανεξίτηλες.

Στην προκειμένη περίπτωση χρησιμοποιήσατε μολύβι. Γιατί αυτή η επιλογή; Τι σας επιτρέπει να κάνετε που δεν θα μπορούσατε αλλιώς;

Το μολύβι έχει διττό χαρακτήρα. Λειτουργεί ως μέσον έκφρασης αλλά και ως συμβολισμός. Είναι ένα υλικό τόσο απλό, εύχρηστο, καθημερινό, θα έλεγε κανείς «βαρετό», όμως ταυτόχρονα είναι τόσο ευαίσθητο. Ένα άγγιγμα αρκεί για να καταστρέψεις ότι πάλευες για ώρες. Η χρήση, τόσο του χαρτιού όσο και του μολυβιού επιλέγονται με επίγνωση της ευθραυστότητας.

Επιθυμώ με τη χρήση του μολυβιού και της αισθητικής του να μεταφέρω τον θεατή στο παρελθόν, όπου οι φωτογραφίες και η τηλεόραση ήταν ακόμα ασπρόμαυρες.

Το μολύβι αρχέγονο υλικό αφήνει το ίχνος του, κόντρα στα αντικείμενα που ίσως αντιλαμβανόμαστε ως ακέραια, δείχνει ότι η σταθερότητα έχει ρήγματα, ιστορία, φθορά, και όμως μέσα από αυτά τα ρήγματα η μνήμη εξακολουθεί να υπάρχει.

Επιτρέπει μια αφήγηση που αν χρησιμοποιούσα χρώμα θα είχε μια τελείως διαφορετική ερμηνεία. Ο θεατής έρχεται αντιμέτωπος με το δικό του παρελθόν, τον προκαλώ να θυμηθεί το δικό του σπίτι, τους δικούς του ανθρώπους, τις δικές του «σκουριασμένες πολυθρόνες», τη μυρωδιά της απώλειας, να αναρωτηθεί τι έχει χαθεί, τι έχει διατηρηθεί και να δώσει νέες ερμηνείες στις δικές του απόκρυφες μνήμες.

Όταν δουλεύετε πάνω σε μνήμες, τι είναι πιο έντονο για εσάς: η νοσταλγία, η απώλεια ή κάτι άλλο;

Το κάθε ένα αποτελεί μια αρετή και μια ευλογία να μπορείς να τα αισθάνεσαι. Συνθέτουν ένα σύμπλεγμα συναισθημάτων που δύσκολα μπορείς να διαχωρίσεις και να δώσεις ιδιαίτερη βαρύτητα σε ένα από αυτά. Το θέμα είναι πώς μπορείς να φιλτράρεις αυτά τα δεδομένα και να δημιουργήσεις μια νέα συνθήκη.

Σίγουρα η νοσταλγία είναι κυρίαρχο συναίσθημα το οποίο με κατακλύζει καθ' όλη τη δημιουργική διαδικασία, καθώς ανακαλώ στις μνήμες μου αγαπημένα πρόσωπα, παιδικές αναμνήσεις, βλέμματα, χαμόγελα, αγκαλιές, παιχνίδια, μυρωδιές και γεύσεις.

Ωστόσο, όταν μιλάμε για απώλεια δεν αναφερόμαστε μόνο σε αυτή του θανάτου αυτού καθ' αυτού αλλά και στην διαγραφή μιας εμπειρίας, μια συνθήκης, στην απώλεια έκφρασης ακόμα και μνήμης. Ο μεγαλύτερος μου φόβος είναι να ξεχάσω. Να ξεχάσω ποια είμαι, από που προέρχομαι, που πηγαίνω. Να μην αναγνωρίζω τους ανθρώπους γύρω μου, τον κόσμο στον οποίο ζω.

Αυτό το «κάτι άλλο» λοιπόν, είναι ο ρόλος μου, το πώς η μνήμη θα ανασυσταθεί.

Στο έργο «Άνθησαν Μνήμες» αντικατοπτρίζεται αυτή η ανάγκη. Η πολυθρόνα δεν είναι απλώς ένα αντικείμενο, αλλά μια πρόσκληση στον θεατή: να καθίσει απέναντι στη γιαγιά, να ακούσει την ιστορία της και ίσως να θυμηθεί – να αναβιώσει τις δικές του οικογενειακές αφηγήσεις. Ποια αντικείμενα και ποιοι άνθρωποι τον διαμόρφωσαν, τι από αυτά αντέχει, τι από αυτά ξεθωριάζει.

Το έργο αυτό δεν μιλάει για την απώλεια αλλά για την αναγέννηση. Την επιθυμία να αντικρίσουμε και να συνομιλήσουμε για ακόμη μια φορά με τις μνήμες μας.

Υπάρχει κάποιο έργο αυτής της ενότητας που παρουσιάσατε στην 1^η ατομική σας έκθεση το Καλοκαίρι που σας είναι πιο κοντά από τα άλλα;

Δεν θα μπορούσα να ξεχωρίσω τα έργα αυτής της ενότητας καθώς το καθένα απαντά σε προσωπικές στιγμές, ωστόσο δυο έργα τα νιώθω πιο κοντά μου : το «Τέσσερα βήματα στο παρελθόν» και το «Άνθισαν μνήμες».

Το «Τέσσερα βήματα στο Παρελθόν» είναι το μόνο έργο που εμπεριέχει και τα τέσσερα πρόσωπα των παππούδων μου. Αυτό το έργο μου δίνει την εντύπωση πως μπαίνω σε ένα νεοκλασικό κτήριο της εποχής όπου συναντώ αυτά τα υπέροχα πλακάκια, όπως ακριβώς στο σπίτι της γιαγιάς. Θεωρώ πως αυτά τα μοτίβα όση φθορά και να έχουν υποστεί, είναι τόσο διαχρονικά όπως ακριβώς διαχρονική είναι η μνήμη αυτών των ανθρώπων για εμένα.

Κάποια στιγμή δεν μου αρκούσε το να σχεδιάσω ακόμα μια σύνθεση στο χαρτί, είχα την ανάγκη να αναβιώσω τον χώρο στον οποίο ζούσαν οι παππούδες μου, να ανασυντάξω ένα σκηνικό που θα μου έδινε την αίσθηση ότι περπατάω ξανά στο δικό τους σπίτι. Όπου, θα κοιτάξω εκεί και θα τους συναντήσω ακόμη μια φορά, σαν ένα παιδί που ανυπομονεί να ακούσει μια καινούρια ιστορία.

Μέσα από την ανάγκη του να νιώσω πως περιτριγυρίζομαι από τα φυσικά τους αντικείμενα προέκυψε το "Άνθισαν Μνήμες" και στη συνέχεια τα υπόλοιπα γλυπτά. Ήθελα να διερευνήσω τα όρια των υλικών μου (το χαρτί και το μολύβι). Η μπρεζέρα αν εξαιρέσουμε την βάση της η οποία είναι ξύλινη, το υπόλοιπο μέρος είναι σχεδόν εξολοκλήρου από ιαπωνικό χαρτί, επιζωγραφισμένο με μολύβι.

Πώς αντιμετωπίζετε τις αντιδράσεις του κοινού και εν γένει τις κριτικές όταν το έργο σας αφορά κάτι τόσο προσωπικό όσο η μνήμη;

Η αλήθεια είναι πως δεν προσδοκώ συγκεκριμένες αντιδράσεις από το κοινό. Αυτό όμως που μου έκανε εντύπωση είναι πως αρκετοί από τους θεατές, δίχως να έχει προηγηθεί κάποια συζήτηση, ταυτίστηκαν με μια εποχή όπου ιδίως με τις μεγαλύτερες γενιές, έχουμε κοινή. Λίγο-πολύ όλοι είχαμε μια μητέρα ή μια γιαγιά που ξημεροβραδιαζόταν με την βελόνα στο χέρι, λίγο-πολύ όλοι είχαμε μια ιστορία προσφυγιάς ή ξενιτιάς, λίγο-πολύ όλοι είχαμε μια μεγάλη απώλεια.

Αναφέρομαι σε μια εποχή που πολύς κόσμος μπορεί να ταυτιστεί δίχως να υπάρχουν τα συγκεκριμένα πρόσωπα στη ζωή τους. Στα πρόσωπα των παππούδων μου αναγνωρίζουν την δική τους μητέρα, τον δικό τους πατέρα, τον δικό τους παππού. Αναρωτιόμουν πως κάτι τόσο προσωπικό μπορεί να προκαλέσει τόση συγκίνηση.

Θυμάμαι χαρακτηρίστηκα έναν κύριο, κομψό με καπέλο να γονατίζει μπροστά στην ραπτομηχανή (τίτλος έργου: «Λήθη»), να την παίρνει αγκαλιά και αψηφώντας την ειδική σήμανση «μην αγγίζετε» να κλαίει με λυγμούς, λέγοντάς μου πως μια τέτοια είχε η μητέρα του, την οποία κουβάλησε στην πλάτη ερχόμενη από τη Μικρά Ασία ή ακόμη μια περίπτωση όπου ένας κύριος είπε ότι δεν αντέχει να βλέπει αυτή την έκθεση διότι του ξυπνάει έντονες μνήμες που ήθελε να θάψει.

Εκείνη ήταν η στιγμή όπου κατάλαβα ότι η μνήμη αρχίζει να γίνεται συλλογική.

Οι καλλιτέχνες είμαστε εκεί για να μοιραζόμαστε τον κόσμο μας. Από εκεί και πέρα δέχομαι τα σχόλια όλων των θεατών, θετικά ή αρνητικά διότι με βοηθάνε να δω πράγματα στη δουλειά μου από διαφορετική σκοπιά.

Ποιος πιστεύετε ότι είναι ο ρόλος της τέχνης σήμερα και τι μπορεί να κάνει απέναντι στη μνήμη και τη φθορά;

Θα έλεγα πως σήμερα η τέχνη είναι πιο ουσιαστική από ποτέ, ακριβώς επειδή ζούμε σε μια εποχή ταχύτητας, υπερπληροφόρησης και συνεχούς λήθης, λειτουργεί ως ένας χώρος αντίστασης. Σε μια καθημερινότητα όπου όλα καταναλώνονται γρήγορα και αντικαθίστανται

εξίσου εύκολα, η τέχνη έρχεται να δώσει διάρκεια — όχι απαραίτητα στα πράγματα, αλλά στην εμπειρία τους. Λειτουργεί ως ένας μηχανισμός επιβράδυνσης· μας καλεί να σταθούμε, να παρατηρήσουμε και να αφουγκραστούμε όσα τείνουν να σβήσουν μέσα στον χρόνο. Δεν λειτουργεί απλώς ως μέσο καταγραφής αλλά ως μια διαδικασία επανενεργοποίησης.

Όπως και η μνήμη, δεν είναι στατική· μετασχηματίζεται, επανερμηνεύεται και αποκτά νέα νοήματα κάθε φορά που έρχεται σε επαφή με τον θεατή. Δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες ώστε ο καθένας να επαναπροσδιορίσει τη δική του σχέση με το παρελθόν, ακόμη και μέσα από φαινομενικά ξένες εικόνες.

Όσο για τη φθορά, δεν τη βλέπω ως κάτι που πρέπει να αποφευχθεί ή να ωραιοποιηθεί. Η τέχνη δεν την αποκρύπτει· την εκθέτει, τη φωτίζει και την αφήνει να αποκαλυφθεί. Αντί να την αντιμετωπίζει ως τέλος, τη χρησιμοποιεί ως αφετηρία. Στα ίχνη, στις αλλοιώσεις και στα «σπασίματα» εντοπίζεται συχνά μια άλλη δυναμική — εκεί όπου η αρχική μορφή υποχωρεί, αναδύεται μια νέα ανάγνωση, λιγότερο κυριολεκτική και πιο βιωματική. Αυτό που φαίνεται να χάνεται, μετατοπίζεται και επανεμφανίζεται με διαφορετικούς όρους.

Με αυτή την έννοια, η φθορά δεν είναι απλώς ένδειξη απώλειας, αλλά μια διαδικασία μετάβασης. Και η τέχνη είναι το πεδίο μέσα στο οποίο αυτή η μετάβαση μπορεί να αποκτήσει μορφή, να γίνει αντιληπτή και τελικά να επανανοηματοδοτηθεί.

Θεωρώ πως ο ρόλος της δεν είναι να διατηρήσει τα πράγματα όπως ήταν, αλλά να δημιουργήσει έναν διάλογο ανάμεσα σε αυτό που υπήρξε και σε αυτό που συνεχίζει να αλλάζει.

Όταν δουλεύετε ένα έργο σκέφτεστε ταυτόχρονα τον θεατή και πως θα σταθεί απέναντι στο έργο σας ή ξεκινάτε από μια εσωτερική ανάγκη;

Θεωρώ πως είναι αναπόφευκτο κατά τη δημιουργική διαδικασία να μην σκεφτείς τον θεατή, ωστόσο όταν αυτό αρχίζει να διχάζει τον δημιουργό πρέπει να κάνει μια παύση και να εστιάσει στην προσωπική του ανάγκη. Τουλάχιστον προσωπικά αισθάνομαι πως δεν μπορώ να κάνω κάτι «για τα μάτια του κόσμου». Θέλω πρωτίστως να έχει ουσία για εμένα και να εκφράζει μια βαθύτερη μου ανάγκη. Μόνο έτσι νιώθω πως έχει νόημα να μοιραστώ με το κοινό ένα έργο, αλλιώς αν δεν έχω να πω, να θίξω ή να προβληματίσω, για ποιο λόγο να το δείξω;

Πώς νιώθετε με την έκθεση τώρα που έχει ολοκληρωθεί; Πώς βιώσατε αυτή τη διαδρομή, από την αρχή μέχρι το τέλος;

Αρχικά ανυπομονούσα να δω τις αντιδράσεις του κοινού σε κάτι τόσο προσωπικό και για να είμαι ειλικρινής πίστευα ότι ο κόσμος δεν θα μπορέσει να «με» καταλάβει, όμως πλέον μπορώ να πω πως νιώθω ανακούφιση.

Η αγωνία μου άλλωστε είναι μεγαλύτερη την ώρα που παράγω ένα έργο παρά την ώρα που το εκθέτω, διότι όταν φτάσει η ώρα να εκτεθεί σημαίνει πως έχω παραδώσει τα όπλα. Η προσωπική μου- καλλιτεχνική αγωνία παύει να πάλλεται όταν το έργο βγει από το εργαστήριο. Ύστερα, τα ηνία παίρνει ο θεατής και είμαι ανοιχτή να δεχτώ οποιαδήποτε κριτική.

Ωστόσο η μνήμη και το ανθρώπινο στοιχείο είναι κάτι που ανέκαθεν με απασχολούσε στο έργο μου και πιστεύω πως αποτελεί ένα στοιχείο που μπαίνει σε λούπα και σίγουρα θα με απασχολήσει ξανά στο μέλλον, ίσως υπό διαφορετικό πρίσμα. Σε αυτό συμβάλει ο αναστοχασμός ύστερα από την επαφή με το κοινό.

Όπως γνωρίζουμε αυτή την περίοδο ολοκληρώνεται ένα έργο για το Λαογραφικό Μουσείο Ωραιοκάστρου που εμπεριέχει πολύ χρώμα. Ποια ανάγκη σας οδήγησε στο χρώμα? Το επιτάσσει η θεματολογία του και ποια είναι αυτή?

Η μετάβαση στο χρώμα προέκυψε σχεδόν οργανικά μέσα από τη φύση του ίδιου του έργου. Στην θεματική ενότητα «Όσα Χρόνια και Αν Περάσουν» η δουλειά μου κινήθηκε κυρίως σε μια ασπρόμαυρη, πιο εσωτερική προσέγγιση της μνήμης· εδώ, όμως, βρέθηκα αντιμέτωπη με ένα υλικό βαθιά συνδεδεμένο με τη συλλογική εμπειρία, την παράδοση και τη ζωντανή μνήμη ενός τόπου.

Το έργο «Echoes Through Generations (Από στόμα σε στόμα)» βασίζεται σε προφορικές μαρτυρίες και αντικείμενα των κατοίκων του Δρυμού — στοιχεία που δεν φέρουν μόνο το ίχνος του παρελθόντος, αλλά και μια έντονη βιωματική ενέργεια. Το χρώμα, σε αυτή την περίπτωση, δεν λειτουργεί διακοσμητικά, αλλά ως φορέας αυτής της ζωντάνιας. Εμπεριέχει τη θερμότητα, την ένταση και την πολυφωνία αυτών των αφηγήσεων.

Στη μία περίπτωση το ασπρόμαυρο σχετίζεται περισσότερο με την εσωτερική αναζήτηση και την απόσταση του χρόνου, ενώ στη δεύτερη, το χρώμα φέρνει τα πράγματα πιο κοντά στο παρόν. Η θεματολογία, που αφορά τη μνήμη ενός τόπου μέσα από τα ίχνη των ανθρώπων του, καθιστά το χρώμα σχεδόν αναγκαίο.

Δεν πρόκειται για μια απομάκρυνση από όσα με απασχολούν, αλλά για μια επέκταση. Το χρώμα αποτελεί έναν διαφορετικό τρόπο προσέγγισης της μνήμης — λιγότερο σιωπηλό, ίσως πιο εξωστρεφή, αλλά εξίσου βιωματικό.

*** Η έκθεση "Όσα χρόνια κι αν περάσουν", πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο 2025 στο Πολεμικό Μουσείο Ναυπλίου σε Επιμέλεια: Έφης Μιχάλαρου**

Πρώτη Δημοσίευση 26/4/2026

www.dreamideamachine.com

© Συνέντευξης Βίκυ Τροχίδου